

החינוך כמנוף למעבר ממדינת עולם שלישי למדינה מובילה

יאיר קארו

**החינוך איננו מותרות - הוא הבסיס והיסודות. התוצאה של
חינוך טוב ואיכותי היא יצירת מדינה מפותחת ומתקדמת
בכל התחומים ואזרחים המוצאים טעם ואיכות לחייהם.**

וכל אלה ברמה גבוהה.
את זה שכחו פקידים באוצר ושרים בממשלה, ואת זה צריך
להזכיר יום-יום, להם ולעצמנו: החינוך איננו מותרות - הוא
הבסיס והיסודות, ובית ללא בסיס ויסודות סופו שמתמוטט.

השינוי העמוק הנדרש מחייב:

1. לחזור ולהגדיר את בתי הספר כ"מרכזי חינוך", בהם
מעניקים חינוך והשכלה במובנם הרחב - תכניות לימודים
עם מערכת שעות מלאה וללא קיצוצים, יום לימודים ארוך,
סיורים וטיולים בארץ, התמקדות בהפחתת נשירה (התלמיד
במרכז) ובהענקת כישורי חיים, טיפוח מחוננים, העמקה
בנושאי הערכים האישיים והחברתיים, כולל מעורבות חברתית
ויוזמות התנדבותיות, וטיפוח העשרה בנושאי תרבות, ספורט,
מוזיקה ונושאים שקרובים לעולמם של בני הנעורים.
יש להיפרד מיידית מהתפיסה שבחינות הבגרות הן חזות
הכל - עד כדי כך שבתי הספר שוכחים (ובחלקם כבר אינם
מזכירים) שמשימתם העיקרית היא חינוך - וחינוך למה?
הבגרות כחזות הכל היא תופעה שהשתלטה על בתי הספר

ה השקעה הדרושה בחינוך אינה הוצאה שוטפת ואינה
מתנה שמקצים פקידי האוצר לאזרחי המדינה,
אלא **השקעה בתשתיות ההון האנושי** של החברה
הישראלית, השקעה שזכותם של אזרחי המדינה לקבל וחובתם
לדרוש. זו השקעה בהון אנושי - אלה אזרחי מדינת ישראל
הצעירים שבעתיד יהיו בוגרים, אלה ילדינו ונכדינו.
ללא השקעה זו, מדינת ישראל נידונה להתדרדרות איטית
(ויש אומרים: מהירה למדי) למעמד של מדינת עולם שלישי
וליכולות כשל מדינה כזו. תוצאות צמצום השקעה זו כבר
ניכרות בהרס הראשוני שלעיינו: אלימות, בורות, שחיתות,
ירידת איכות המחקר, שקיעה חברתית, סמים, פשיעה גוברת,
התמוטטות הסולידריות החברתית, בריחת מוחות, השתמטות
משירות צבאי או לאומי - וכל אלה רק על קצה המזלג.
לעומת זאת, התוצאה של חינוך טוב ואיכותי היא יצירת
מדינה מפותחת ומתקדמת בכל התחומים ואזרחים המוצאים
טעם ואיכות לחייהם, תורמים ונתרמים, מפרנסים ויוצרים,
מקדמים חיי תרבות וקהילה, בריאות, מדע, תעשייה, חקלאות,

פרופ' יאיר קארו, ראש המכללה האקדמית לחינוך, 'אורנים'.

לחזית החינוך האקדמי/מקצועי בישראל; לחזור ולהשקיע בהן הן בפיתוח ובבינוי (בשנים האחרונות, אין כל הקצבה לבינוי למכללות) והן בתנאי העבודה של הסגל האקדמי. ממשלות ישראל, בעשור האחרון (כמו גם אנשי דו"ח אל"ה), שגו לחשוב שניתן ליצור מורים יש מאין וללא תקציבים ראויים, או שהאוניברסיטאות הן כור הייצור של המורים, הגנות ומחנכי ישראל.

עוצמת השיגאה נחשפת יום-יום. ראו את מספרי המורים המקבלים תעודות הוראה באוניברסיטאות ואת איכות הכשרתם ותבינו את גודל הטעות. ומורים יש מאין וללא תקציבים – זאת אפילו האוצר לא הצליח להמציא.

שבע שנים של ייבוש, השפלה, זלזול והזנחה של המכללות האקדמיות לחינוך גובות עכשיו את מחירן, בהיעדר מצאי מורים איכותיים למאות תפקידי הוראה בבתי הספר, במכללות שצידן מתיישן, בקמפוסים שאין בהם בנייה ממשלתית, כבר כמעט עשור – הפקרות שלטונית שטרם באה לסופה וממש עכשיו היא נמשכת בחוסר מעש – אדישות וחוסר יכולת לקבל החלטה, לבנות ולבצע.

ממתינים לדו"ח ולעוד דו"ח וממנים ועדה על גבי ועדה, העיקר לא להחליט; ולפקיד זה ולפקיד ההוא יש מה לומר; והאוצר אומר שהוא יודע יותר טוב מה זה חינוך מאשר אנשי החינוך והוא יכתיב רפורמות; ולך ושוב; והשר/ה אומר/ת שנמתין לוועדה הבאה שתבדוק את ממצאי הוועדה הקודמת. בקיצור: מלל וסרק שעיקרם אפס!

אנחנו עומדים יום-יום בפני תופעה חדשה: הפקידים קובעים מדיניות לקובעי המדיניות, וקובעי המדיניות הם הפקידים שמוציאים לפועל את מדיניותם של הפקידים. משהו כמו בסדרה Yes Minister, רק בגרסה ישראלית גרועה יותר. האם הפקידות המכתיבה היום את המדיניות נבחרה על ידי הציבור, אחראית בפניו? מי אחראי לנזקים הכבדים הנגרמים למערכות הציבוריות? אחריות יתומה!

6. יש לחזור ולהשקיע בתחום החינוך הטכנולוגי והחינוך התעסוקתי לא רק, אלא גם, כאלטרנטיבה למי שמתקשים בלימודים עיוניים.

ולא דיברתי על דו"ח שוחט הראוי לקבורת חמור, ועל השביתה בהשכלה הגבוהה, ועל זה ש"ככה לא בונים חומה" ובוודאי לא חינוך, ועל כך שאם לא נתעשת ונזיז את המערכת הפוליטית הכושלת לבצע את הנדרש, נישאר כאן, בעוד פרק זמן קצר, עם מערכת חינוך ציבורית מפוררת ומערכות חליפיות למי שידו משגת ורוצה חינוך טוב לילדיו. ואולי זהו בכלל חזון האוצר והמערכת הפוליטית בישראל. ■

[דברים בכנס 'היום שלאחר השביתה' במרכז לצדק חברתי ע"ש יעקב חזן במכון ון-ליר, 28.11.07]

ועל החשיבה הלאומית, מזה עשרים שנה, ונזקיה רבים משמעותית מתועלתה המצומקת. מכוני הכנה לבגרות, בעלות נמוכה בהרבה ובזמן קצר בהרבה, יכולים "להעביר תלמיד את הבגרות". אם זו מטרת בתי הספר, יש לסגור אותם ולתת את העניין בידיהם של בעלי המכונים.

2. מנהל בית הספר אמור להיות מי שמנהיג ומוביל את בית הספר אל מטרותיו. יש לתת לו את כל הכלים הנדרשים, כולל בחקיקה במסגרת חוק החינוך, כך שיוכל לפעול ולקדם את בית ספרו ואת תלמידיו. יש להכשירו לתפקיד באופן מקצועי ורציני באותם מוסדות שיש להם רקע ויכולת מוכחת, ולא אצל כל מיני קבלנים וזכיינים חסרי קבלות או בתכניות מאולתרות חסרות בסיס מקצועי ממשי.

עם כניסת מנהל בית הספר לתפקידו יש לתת לו גמישות תקציבית בסיסית וכלי ניהול וסמכויות ניהול, וכן חשוב מאוד לאפשר לו לבחור צוות מורים ולאפשר פיטורי מורים שאינם מתאימים. תפקיד המנהל עצמו רצוי שלא יהיה תפקיד לכל החיים, וגם עליו יחולו כללי החלפה והסכם עבודה אישי, כראוי למאמץ.

3. מעמד המורה אינו נמדד רק בתוספת השכר, אלא גם בתנאי העבודה בבית הספר (חדרי מורים יותר גדולים, חדרי עבודה למורים לצורך הכנת חומר, פגישות עם הורים ותלמידים, מחשבים, מכונות צילום וטלפונים). זכויות המורה אינן פחות חשובות מזכויות התלמיד, שכל כך מדקדקים בהן, אך שוכחים את המורה העומד מול התלמיד.

יש לקבוע מנגנון ברור להערכת ביצועי המורה, כך שאחת לשש שנים, עם הגיע מועד השבתון, יקבל המורה ממנהל בית הספר חוות דעת שממנה עולה האם הוא ממשיך בעבודתו לאחר השבתון – או פורש מבית הספר. אין להשלים עם תופעה של מורים שחוקים ובלתי עדכניים הרובצים כמשקולות על המערכת ומשתקים אותה. וכנגד שכר גבוה יש להעמיד יותר גם ניידות ודרישות מקצועיות גבוהות יותר. ככל שהשכר יהיה נמוך משמעותית מהמוצע במשק, כך התקווה לגיוס מסיבי של מורים ומחנכים איכותיים קלושה יותר.

4. גם מורה טוב לא יוכל למצות את כישוריו בהיעדר תשתיות לימודים וזמן הוראה מספק. מורגש חסרון של מאות אלפי שעות הוראה, שנלקחו מהמערכת. קצב בניית כיתות איטי – תוצאתו בתי ספר מיושנים ולא מתאימים לתפקידם; מעבדות וכיתות לימוד שאינן סביבת לימודים מודרנית. בלי חידוש בתי הספר לא תצלח המלאכה.

כן, זה עולה הרבה כסף – כי לתקן הזנחה של עשרים שנה עולה הרבה כסף. ואם יזיחו עוד עשרים שנה יעלה עוד יותר לתקן. הסיפור פשוט: אנחנו ממשכנים את העתיד – ונחזיר את המשכנתא בריבית דריבית.

5. יש להחזיר ולקדם את צמרת המכללות האקדמיות לחינוך